

İrlanda Defteri.

Yazar: Meltem Gürle. Can Yayınları, 2025. 216 ss.: ISBN 9789750765322

Nagihan DENK

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, nghn.dnk@gmail.com,

ORC-ID: 0009-0009-3492-140X

Geliş Tarihi/Received:

24.05.2026

Kabul Tarihi/Accepted:

26.06.2026

e-Yayım/e-Printed:

30.06.2026

ÖZ

Meltem Gürle'nin *İrlanda Defteri* adlı deneme kitabı, yazarın eğitim amacıyla bulunduğu İrlanda'da edindiği gözlem ve deneyimleri konu alır. Kitap, günlük, gezi yazısı ve anı türlerinden izler taşıyarak İrlanda'nın kültürel, tarihî ve sanatsal yönlerini geniş bir bakış açısıyla ele alır. Gürle, Dublin sokaklarını gezerken James Joyce, Claire Keegan, William Butler Yeats ve Jonathan Swift gibi önemli İrlandalı yazar ve sanatçıların eserlerini inceler. Bunun yanında ülkenin gelenekleri, cenaze törenleri, Magdalene Çamaşırhaneleri, Evlilik Eşitliği Yasası ve Trinity College gibi tarihî ve toplumsal konulara da değinir. Ev sahibi Mary ile yaptığı sohbetler aracılığıyla İrlanda insanının yaşam tarzını, geçmişini ve kültürel değerlerini aktarır. Kişisel deneyimlerini edebiyat ve kültürle harmanlayan Gürle, okura hem samimi bir yolculuk hem de İrlanda'yı yakından tanıtan kapsamlı bir rehber sunar.

Anahtar Kelimeler: İrlanda, Defter, Meltem Gürle, Deneme, kültür

EDU7's Publication Ethics and Publication Malpractice Statement are based, in large part, on the guidelines and standards developed by the Committee on Publication Ethics (COPE). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC-BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

İnsanların çok eski zamanlardan beri notlar tutması, bir yerlere yazı yazması alışılmış bir şey. Peki insanlar neden yazar? Kayıt tutmak bunun muhtemel cevaplarından biri. Duygularını, düşüncelerini, hayallerini... Ya da yaşadıklarını, gezip gördüklerini, deneyimlediği şeyleri... İnsanın kafa karışıklığını sağaltmak amacıyla yaptığı şeylerden biridir defter tutmak; havada uçuşan cümleler yazılınca düzene girer, zihni de düzene sokar çoğu zaman. Defter tutmanın bir tür deneyim aktarımı işlevinden de söz etmek mümkün. Olmamış değil olanı yazmak da insanın içinden boşaltmak istediği, bir yere sabitleme ihtiyacını giderdiği bir yoldur çoğunlukla. Meltem Gürle'nin geçtiğimiz yıl yayımlanan *İrlanda Defteri* adlı deneme kitabı bunun sağlam örneklerinden biri. Boğaziçi Üniversitesi'nde felsefe ve edebiyat eğitimi alan Gürle, gazete yazıları ve akademik makaleleri ile tanınıyor genelde. Bunların yanı sıra Oğuz Atay'ın Batı edebiyatının büyük eserleriyle diyalogunu incelediği *Ölümlerle Konuşmak* ve çocuklar için felsefe kitabı *Roko ile Konuşmalar*'ı da vardır. 2018 yılında yayımlanan *Kırmızı Kazak* ise hacimli bir deneme kitabı. Aradan geçen zamandan sonra okurlar, Meltem Gürle ile yeniden bir deneme kitabı ile buluşuyor ve yazarın İrlanda'da geçirdiği günlere tanık oluyorlar. Yazarın kendisinin de belirttiği üzere denemelerin bir kısmı yazarın İrlanda'da geçirdiği yıl boyunca *BirGün*'deki edebiyat köşesinde yayımlanmış. Diğerleri ise yine orada geçirdiği zaman içinde yazdığı yazıların derlenmiş hâli imiş.

İrlanda Defteri, Meltem Gürle'nin eğitim amacıyla İrlanda'ya gidişiyle başlıyor, orada geçirdiği bir süreyi ele alıyor ve ülkeden dönüşüyle de bitiyor. Gürle, bu süre içinde bol bol Dublin sokaklarını geziyor böylece şehri fiziksel olarak tanımaya çalışıyor. Öte yandan kültürünü, insanlarını, geleneklerini de... Tanıştığı, muhabbet ettiği insanlar aracılığıyla yapıyor bunu çoğunlukla. Elbette bugüne kadar ismini duyduğumuz, eserleriyle tanıştığımız ya da fırsat bulamadığımız İrlandalı sanatçıların eserlerinin peşine de düşüyor. Kitapların, filmlerin, resimlerin izini sürüyor. Dolayısıyla bu eser deneme kategorisinde yer almakla birlikte yer yer günlük, anı, gezi yazısı türlerinden de izler taşıyor. Zaten bu türlerin birbiriyle kesiştiği çok fazla nokta var ve belirli yönler itibarıyla birbirinden ayrılıyorlar. Bu kitaptaki denemeleri sanatsal ve kültürel olmak üzere iki kategori hâlinde değerlendirmek mümkün. Sanatsal açıdan İrlanda'yı sadece yazarları ile değil şairleri, ressamı, yönetmenleri ile bir bütün olarak ele alıyor çoğunlukla. Kültürel açıdan da yaşam şekilleri, gelenekleri, mitolojisi, tarihi gibi yine pek çok açıdan ele alarak geniş bir perspektif çiziyor.

Meltem Gürle, kitabın girişinde "Dublin'e Giderseniz Bir gün Eğer-I" adlı ilk denemesinde, üniversiteyi bitirdiği ilk yıl İrlanda edebiyatının devlerinden James Joyce'un *Ulysses*'ini okumayı denediğini ancak kitabın içine girmeyi başaramadığını, tam vazgeçmek üzereyken tanıştığı Joyce uzmanı Japon bir beyefendi aracılığıyla yeniden bağlandığını anlatıyor. Hatta o yaşlı beyefendinin Dublin'e gitmenin edebiyatsever biri için bir tür hac yolculuğu sayılacağını söylemesini anlatarak tatlı bir giriş yapıyor. Bu sebeple bu denemelerin odağında -okurların da tahmin edeceği üzere- James Joyce duruyor. Bilindiği gibi *Ulysses*'tan hemen sonra gelen eser Dublinliler. Dublin'e giden Gürle de şaşırtıcı olmayacak şekilde Dublinliler'deki öykülerden bahsediyor denemelerin çoğunda.

Son zamanlarda çeviri edebiyatımızda eserleri önemli bir yer tutan Claire Keegan da Meltem Gürle'nin denemelerinde yerini alıyor elbette. Mavi Tarlalardan Yürü adlı öykü kitabı ile tanımiştık biz Claire Keegan'ı; Gürle de bahsini ediyor. 1980'li yıllarda, İrlanda'nın taşrasında büyümek zorunda kalan birçok genç kadın gibi Amerika'ya göçtüğünden bahsediyor. 2010 tarihli Emanet Çocuk da Gürle için oldukça değerli ve öykülerinin ardından küçük bir roman olmasına rağmen bu kitabın okuru nasıl tedirgin ettiğinden, Keegan'ın yazarlık gücünün dilinin bu özelliğinden geldiğini uzun soluklarla aktarıyor aynı adı taşıyan "Emanet Çocuk" başlıklı denemesinde.

Diğer pek çok İrlandalı sanatçının da uzun uzun bahsi geçiyor *İrlanda Defteri'*nde: "Döne Döne Büyüyen Anaforda..."da İrlandalı şair William Butler Yeats, "Toplantı"da Anne Enright, "Öfkenin Kalbe Dokunduğu Yer"de Jonathan Swift konuk oluyor. "Unutulmuşluğun Yeşili"nde İrlanda'nın geneline yayılmış yoksulluk havasını Heinrich Böll'ün *İrlanda Güncesi* kitabı üzerinden inceliyor. İrlanda'nın kenarlarında kalmış hayatlar, taşranın çaresizliği... Ülkenin geçmişinin acılarla dolu olmasını mutluluğa ve neşeye bakışla ilişkilendirerek Böll'ün baktığı yere eğiliyor Gürle de. "Arkadaş Çevresi"nde İrlanda'nın en çok sevilen yazarlarından biri Maeve Binchy'e olan önyargısından söz ediyor. Çoksatarlar listesinde olan kitaplarından dolayı yazara karşı kibirli bir bakışı olduğunu kabul edip sonra nasıl bunun kırıldığını Arkadaş Çevresi'ni okuduktan sonra yazara karşı olan tutumundaki değişimi itiraf ediyor.

İrlandalı meşhur ressam Frederic William Burton da 1864 tarihli Hellelil and Hildebrand (diğer bir ismiyle Kule Merdiveninde Buluşma) tablosuyla denemelerdeki yerini alıyor. Sonu acıklı bir Danimarka efsanesine dayanan bu tablonun hikayesini, kendisinde bıraktığı izlenimlerle birlikte detaylı bir şekilde sunuyor Gürle okura. Benzer şekilde İrlandalı önemli yönetmenler de bu deneme yazılarına sık sık konuk oluyor. Bir odasını kiraladığı Mary adlı ev sahibi Gürle'ye muhakkak Father Ted'i izlemesini öneriyor. "Beceriksiz Kundakçı"da uzun uzun sohbet ediyorlar bu film üzerinden. Bir başka adı geçen film de Papa'nın Tuvaleti. Aslında bu bir İrlanda filmi değil; 2007- Uruguay yapımı bir film. Brezilya sınırında kaçakçılık gibi işlerle hayatlarını döndürmeye çalışan insanların hikayesini anlatan filmde başta Papa olmak üzere köye gelecek herkes için tuvalet inşa edilmeye çalışılır. Bu filmin denemenin merkezine oturmasına sebep olan olay da Papa I. Francis'in yaklaşan İrlanda ziyareti.

Meltem Gürle, yeniden öğrenci olmayı anlatarak başlıyor *İrlanda Defteri'*ne. Oraya hayatının zor bir döneminde, evinden uzakta ve bir sürü belirsizlik içindeyken gittiğinden söz ediyor kitabın önsözünde. Kitaptaki "Pansiyon" adlı denemede bunu hem İrlanda'da ev bulamama sorunu üzerinden hem de kendi yaşadıklarından hareketle anlatıyor. Bir senelik bir bursla Dublin'e giden yazar, şehri tanımaya da bir türlü bir ev bulamaması sonucu başladığını aktarıyor okura. Böylece hemen hemen her yazıda anlatmak istediği konularla birlikte İrlanda'ya dair birçok unsura da yer veriyor. Yelpazeyi de oldukça geniş tutuyor: İrlandalıların hoşgörülü, açık görüşlü ve liberal oluşlarından da bahsediyor, insanların sabahları güler yüzlü olamayışlarından da. Tanıştığı, görüştüğü pek çok insan kendisine yardımcı olmakla birlikte, en büyük destekçilerinden biri ev sahibi Mary olarak karşımıza çıkıyor. İrlanda'ya dair, İrlanda kültürüne ve yaşayışına dair bol bol sohbet ediyorlar. Böylece birbirlerinin hayatlarına da

değmiş, değinmiş olduklarını okuyoruz denemelerin satır aralarında. Mary'nin 70'li yıllarda evlilik dışı bir çocuğunun olduğu bilgisinden hareketle o yıllarda ülkenin tutucu bir tavır içinde olduğu ve bu şekilde bir ilişkinin toplumda dışlanma sebebi olduğuna dair konuşmaları akılda oldukça yer ediyor. Buradan İrlanda deyince ülkenin tarihinde kara bir leke olarak duran Magdalene Çamaşırhaneleri'ne geliyor konu ki böyle bir deneme kitabında adı geçmese garip olurdu herhalde. Bu çamaşırhaneler aslında Katolik Kilisesi'ne mensup rahibeler tarafından yönetilen bir tü çalışma kampı. Yaptıkları "ahlâk dışı" görülen kadınlar deyimi yerindeyse toplumdan aforoz edilip çalıştırılmak üzere bu çamaşırhanelere atılıyordu. Mary'nin anlattığına göre son çamaşırhane 1996 yılında kapanmıştı.

Yine "Krallar ve Tavuklar" da ülkenin tarihine ve politikasına dair Evlilik Eşitliği Yasası'nın referandumla geçtiğinden, şimdilerde ise kürtaj yasağıyla ilgili maddenin anayasadan çıkarılmasının gündemde olduğundan bahsediyor Gürle. "Kraliçe" başlıklı denemesinde de Trinity College Dublin'in 1592 yılında Kraliçe I. Elizabeth tarafından Protestan eğitiminin ve kültürünün yayılması amacıyla kurulduğunu anlatıyor uzun uzun. Başlangıçta sadece İngiliz kökenli ve varlıklı ailelerin çocuklarını kapsarken sonraları Katolik öğrencilere de açmış kapılarını. Bu üniversite günümüzde pek çok ülkeden öğrenci alsa da o geçmişin izlerini hâlâ taşıdığını da belirtmiş Gürle yine de.

"Cenazeden Sonra" da Mary'nin evinde yaşarken tanıdığı komşuları Margaret'in ölümünün ardından gerçekleştirilen ritüelleri anlatarak ülkedeki cenaze geleneklerinden de bahsediyor yazar. Denemede cenaze töreninden hemen önce geleneksel olarak yapılan "wake" adlı bir tür yemekli toplantıdan bahsediyor Gürle. Çoğunlukla ölen kişiyi tanıyan herkesin katıldığı, bir tür anma toplantısı olan wake'i İrlanda kültüründeki yeri ve edebiyatındaki örnekleriyle birlikte okura aktarıyor.

Bunların dışında daha pek çok kültürel, tarihî ya da toplumsal durum üzerinde duruyor ve okura geniş bir İrlanda perspektifi sunuyor yazar. Hatta çeşitli duygulara da değiniyor: İrlanda'da evinde hissetmek üzerine yazıyor örneğin ya da İrlandalı insanların sabahları güler yüzlü olamayışı ve bunun karşı tarafta bıraktığı his üzerine düşünüyor. Dublin'de güneş açmasıyla birlikte bisikletli insanların ortaya çıkmasından söz ettiği, bunun bir anda hayatı ne kadar yaşanır kıldığı üzerine düşüncelerini dile getirdiği "Deniz! Deniz!" denemesi de bu yönden kıymet taşıyor. İrlandalıların yazarın garip bulduğu şekilde patatese aşırı düşkün olması da denemelerden birinin konusunu oluşturuyor. Her öğünde yemeklerin yanında değişik formlarda çıkan patatesin de İrlandalılarla özdeşleşmiş şeylerden bir tanesi olduğunu anlatıyor yazar.

*İrlanda Defteri'*nde sokak sokak gezilen; coğrafyasına, iklimine, tarihine ve kültürüne alışılmaya çalışılan bir ülke olarak karşımıza çıkıyor İrlanda. Kitap çok farklı konuları işlemesine rağmen İrlanda'yı odağından hiç kaçırmayarak bütünlüklü bir yapıt olarak karşımıza çıkıyor. Nitekim kitabın "Dublin'e Giderseniz Bir Gün Eğer - I" ile başlayıp "Dublin'e Giderseniz Bir Gün Eğer - II" ile bitmesi yazarın bu bütünlükle ilgili oyunlu anlatım biçiminin bir göstergesi olarak da yorumlanabilir. Meltem Gürle'nin kişisel tecrübelerinin merkeze oturduğu bu deneme yazıları, baştan sona adeta bir İrlanda rehberi olma niteliği taşıması bakımından türler arasında

gezinmeyi seven ve özellikle de coğrafya ile kültürler arasındaki bağın derinlemesine incelendiği yapıtlardan keyif alan okurlara hitap ediyor.